תורת אביגדור

באידיש

הגאון ר׳ אביגדור מיללער זצ״ל

דער בעסטער טאג אין יאר

יום כיפור

חלק א. די שמחה פון כפרה

דער אפענער טעם

לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים - עס זענען נישט געווען אזעלכע גוטע טעג ביי אידן ווי דער פופצנטער טאג אין חודש אב און יום הכיפורים (תענית ל:). דאס מיינט, אז פון אלע פרייליכע טעג וואס דאס אידישע פאלק האט אויפ׳ן לוח - און עס פעלן נישט קיין פרייליכע טעג - זענען די צוויי פרייליכסטע טעג געווען חמשה עשר באב און יום כיפור. מיר וועלן אויף יעצט לאזן אין די זייט חמשה עשר באב, אבער מיר לערנען אצינד אז יום כיפור איז געווען איינע פון די פרייליכסטע טעג אין יאר. און אייגנטליך איז עס געווען די פרייליכסטע, ווי מיר וועלן באלד זען.

דער אמת איז אז מיר קענען דא אויסרעכענען מער ווי עטליכע טעמים פארוואס יום כיפור איז געווען אזא פרייליכער טאג אבער מיר וועלן יעצט רעדן פון דעם טעם וואס איז דער קלארסטער און וויכטיגסטער, וואס דאס איז **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם** - אין דעם טאג טוט דיר דער באשעפער פארגעבן (ויקרא טז:ל).

אלזא, דער ערשטער באדייט וואס מענטשן פארשטייען פון די ווערטער איז, אז אז דער באשעפער וועט אונז פארגעבן פאר אלע שלעכטס וואס מיר האבן געטון און ער וועט אונז געבן א גוט יאר - מיר וועלן באקומען נאך א יאר צו לעבן אויף די וועלט. און כאטש וואס א גוטע יאר איז זייער א גוטע זאך צו האבן - יעדער זאל האבן א גוטע יאר - אבער דאס איז נישט דער גאנצער ציל פון יכפר; יכפר מיינט פיל מער ווי בלויז דאס קומענדיגע יאר. עס מיינט אויך פיל מער ווי אויף די קומענדיגע 120 יאר.

רייניגן מיט׳ן האנט-פלאך

אצינד לייגט צו קאפ. **יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם** מיינט, אז דער באשעפער ווישט דיר אפ ריין. יכפר קומט פונעם ווארט כף. כף מיינט א האנט-פלאך און דער ר׳ איז צוגעלייגט צו באדייטן ׳אפווישן ריין׳. אין די אמאליגע צייטן האט מען נישט פארמאגט צופיל וואסער עס צו קענען פארפאטשקען, איז פלעגט מען אפווישן א טעלער צו רייניגן מיט׳ן האנט-פלאך - מ׳האט געלייגט אביסל וואסער אויפ׳ן האנט-פלאך און אזוי אפגעווישט די שמוץ.

איך האב דאס שוין איינמאל איבערדערציילט - א מענטש האט מיר דערציילט אז ער איז געווען אין א רעסטוראנט און אריינגעבליקט צווישן די שפאלטענעס פון די טירן צום קיך און געזען ווי א סארווער שפייט אריין אין א טעלער און ווישט עס אפ מיט זיין האנט. ער האט זיך נישט געוואלט באדערן מיט וואשן די געשיר, איז ער אריין אין קיך און עס אפגעווישט ריין מיט זיין האנט, מיט זיין כף, און דערנאך האט ער עס צוריק ארויסגעברענגט צו ניצן.

אלזא, כפר קומט פון דאס ווארט כף, האנט-פלאך, ווייל מיט׳ן האנט-פלאך קען מען אפווישן א זאך ריין.

דיין אמת׳ער אידענטיטעט

אבער די ריינקייט מיינט נישט בלויז אז דער באשעפער ווישט אפ דעם בלאט ריין און ס׳גייט זיין א גוטע יאר פאר דיר. ניין, ס׳איז פיל מער ווי דאס, פיל וויכטיגער ווי דאס, ווייל יכפר מיינט אז דער באשעפער ווישט אפ ריין דיין נשמה. אה, דאס איז שוין טאקע עפעס אנדערש אינגאנצן - דיין נשמה ווערט איבערגעמאכט אום יום כיפור.

און דאס איז די וויכטיגסטע פון אלע זאכן וואס פאסירט צו א מענטש אויף די וועלט ווייל די נשמה, דאס איז די איינציגסטע זאך וואס מיר פארמאגן באמת. אונזערע קערפערס זענען ווי קליידונג וואס ווערן בלויז אויסגעבארגט פאר אונז צו ניצן פאר א קורצע צייט - זיבעציג, אכציג יאר; אויב ביסטו גענוג מזל׳דיג, איז הונדערט יאר, און דאן דארפסטו עס צוריקגעבן. די צייט וועט קומען ווען דו וועסט דארפן אויסטון דעם אנצוג פון פלייש און ביינער און עס לאזן אין דער ערד, אין סיי וועלכן בית הקברות וואו דו האסט געקויפט א חלקה, און עס וועט צוריק פארוואנדלט ווערן אין שטויב. איז דיין קערפער, דאס איז נישט דו.

איז ווער ביסטו? דו ביסט דיין נשמה. דאס איז די גאנצע וואס דו ביסט! און דאס איז אויף אייביג און אייביג, ביז תחיית המתים ווען דו וועסט ווידעראמאל ווערן באקליידט.

אלזא די נשמה, ווען עס טוט זיך אויס דעם אנצוג פון פלייש און ביינער און עס קומט אן צום עולם הבא, ווערט עס פלוצלינג אנטפלעקט. ביז צו דעם לעצטן טאג, האט דער אנצוג וואס האט באדעקט די נשמה עס געהאלטן פארשטעלט - ס׳איז געווען גרינג צו פארגעסן אמאל דערפון - אבער יעצט, שטייט עס נאקעט, אינגאנצן אנטבלויזט. און אפט איז עס באדעקט מיט פינטלעך, מיט זייער פיל פלעקן פון זינד. און ס׳איז פיל שמוציגער ווי דער מענטש האט זיך פארגעשטעלט.

שאנדפולע פלעקן

איך זאג אייך נישט יעצט קיין דרשות, זאכן וואס איך האב ערפונדן אין מיין אייגענער קאפ. רבינו יונה ערקלערט ביים אנהייב פון שערי תשובה אז יעדע זינד מאכט א פלעק אויף די נשמה. און ער זאגט דאס נאך פון די גמרא און פון תנ״ך. איבעראל שטייט עס. **כִּי אִם תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר**, זאגט ירמיהו (ב:כב), אויך אויב דו וואשסט מיט שארפע זייף - צום ביישפיל מיט א כעמישער מאטריאל ווי nitrate, **וְתַרְבִּי לָךְ בֹּרִית**, און דו וועסט פארמערן פאר דיר פיל זייף, **נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי**, איז נאך דיין זינד פארפלעקט פאר מיר. מיר זעען אז אונזער זינד איז א פלעק.

אלזא, דער פאקט אז דער קערפער באדעקט עס היינט און מיר זעען נישט די פלעקן מיינט נישט אז מ׳קען עס איגנארירן. אייגנטליך וואלט דאס געווען די נארישסטע זאך וואס מ׳קען טון ווייל די דאזיגע פלעקן זענען די גרעסטע פראבלעמען אין אונזער לעבן! נישט איינע

פון די גרעסטע - די גרעסטע. איר ווייסט פארוואס? ווייל **הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לִפְרוֹזְדוֹר בִּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא** (אבות ד:טז) - די וועלט איז בלויז א פארצימער פאר די קומענדיגע וועלט; מיר לעבן אינעם דורכגאנג פון די וועלט בלויז זיך צו גרייטן צום עולם הבא, און ס'איז אוממעגליך צו הנאה האבן פון די סעודה אין עולם הבא מיט די דאזיגע פלעקן אויף די נשמה.

ערשטנס וועט עס זיין זייער שאנדפול אויב מ'גייט אריין דערמיט. לאמיר זאגן דו גייסט אריין צו א חתונה, א באנקעט זאל, און דו האסט א פלעק פון מאראסט אויף דיין קאפ אדער דו האסט שמוץ אויף דיין נאז. לאמיר זאגן דו ביסט אראפגעפאלן אונטערוועגנס און דיינע הויזן זענען נישט ריין. ס'איז א גרויסע בושה. אלזא, זייענדיג אויף די וועלט וועסטו אפשר פראבירן עס אפצואווישן; דו קענסט גיין צו די קראנען און עס אפוואשן, דו קענסט זיך אפשר איבערטוישן די הויזן, אבער אין די קומענדיגע וועלט קען מען נישט. ס'איז א גרויסע בושה.

צער אין גן עדן

אבער נישט נאר א בושה וועט עס זיין, ס'וועט אויך זיין ווייטאגליך ווייל די דאזיגע פלעקן אויף די נשמה זענען נישט קיין אויבערפלעכליכע פלעקן; זיי זענען ווי געשווירן. און דערפאר, ווען מ'וועט ארויסברענגען די שפייז צו די סעודה וועט שוין גארנישט זיין אזוי געשמאק. אויב ליידסטו פון אפאר באפלעקטע ציינער, איז ווען דו צעקייסט סיי וואס, לאמיר זאגן דו צעקייסט א שטיקל פלייש אדער קארטאפל, וועלן די דאזיגע ציין הויעך פראטעסטירן. "אוטש!" וועלן זיי אויסשרייען. דאן וועסטו נישט קענען קייען; און אויב דו קענסט נישט בייסן; און אויב דו קענסט נישט קייען, דאן וועסטו גארנישט הנאה האבן פון די סעודה.

לאמיר זאגן, אין צוגאב דערצו, האסטו נאך מכות - לאמיר זאגן דו האסט געשווירן אין דיין מאגן און דיינע אינעווייניגסטע געדערים זענען צו סענסיטיוו צו פארנעמען פלייש. ס'קען גארנישט פארנעמען אויסער געוויסע לייכטע מאכלים; פארשידענע זאכן וואס דארפן צוגעגרייט ווערן אין אזא וועג וואס זיי פארלירן זייער גאנצער טעם. דאס איז אלעס וואס דו קענסט עסן. אבער דו פראבירסט זיך אריינצובאקומען יעצט צו א סעודה וואו זיי סערווירן אלע סארטן דעליקאטעסן; פליישן און זיסע געבעקסן און געשמאקע נאכשפייזן. "נישטא וואס צו מאכן," זאגט דער מלאך, "ס'וועט נישט ארבעטן." דו דארפסט האבן געזונטע ציין צו קענען קייען און א גוטער מאגן עס צו פארדייען.

אודאי זענען די זאכן בלויז משלים, פארגלייכונגען. אין עולם הבא זענען דא רוחניות'דיגע תענוגים, אבער עס איז דער זעלבער געדאנק; אויב וועט מען דיר ארייגלאזן מיט דיינע פלעקן, מיט געשווירן אין דיין גומען און מיט א קראנקער מאגן, וועט עס נישט זיין געשמאק ווען דו זעצסט זיך אראפ עסן. דו וועסט זיין אין גן עדן אבער דו וועסט ליידן פון ווייטאגן וואס שטייגן איבער די אינקיוויזיציע פייניגונגען.

מען דארף זיך אנגרייטן

איז אלזא, אויב א מענטש האט זיך נישט אנגעגרייט אויף די וועלט אז ער זאל האבן געזונטע רוחניות'דיגע ציין און א געזונטער רוחניות'דיגער מאגן, וועט מען אים נישט לאזן גלייך אריינגיין אין גן עדן - ער מוז צוערש אריבערגיין אן איבערארבעטונג אין גיהנום ביז ער ווערט גרייט צו קענען הנאה האבן פון די תענוגים אין עולם הבא.

אצינד פרעגט מיר נישט קיין קשיות ביי די שאלות צייט, "פארוואס דארף עס זיין אזוי?" איר ווילט האבן דעם עולם הבא מיט אלע אירע פריווילעגיעס פאר אומזיסט?! דער באשעפער געבט געוויסע פריווילעגיעס פאר מענטשן וואס זענען גענוג קלוג צו מאכן נוצן פון זייערע לעבנס; און די מענטשן וועלכע זענען גענוג נאריש צו לעבן מיט זינד אן צו תשובה טון, וועלן זיי דאס דארפן אננעמען טראץ אלע שאלות.

זיי וועלן זאגן, "רבונו של עולם, אזוי ווי דו ביסט אזא גוטער, אזא בעל חסד, קענסטו אונז נישט גוטס טון אין עולם הבא אן די יסורים?" וועט דער באשעפער ענטפערן, "פארוואס האסטו זיך נישט אנגעגרייט ווען דו האסט געהאט די געלעגנהייט דערצו? דו ווילסט עפעס פאר אומזיסט? אצינד איז צו שפעט." דיינע שאלות וועלן דיר נישט צופיל העלפן - אויב קומסטו אין עולם הבא מיט פלעקן, מוזן זיי אויסגעוואשן ווערן איידער דו קענסט אריינגיין אין גן עדן.

ארויסקומענדיג פון די אפעראציע

אלזא, דארף די נשמה נעבעך גיין צו גיהנום וואו זי קען ערווארטן אלע סארטן באהאנדלונגען. למעשה, מיר האבן נישט באקומען די געלעגנהייט צו כאפן א בליק אין גיהנום. קיינער האט עס קיינמאל נישט געזען. מיר ווייסן נאר פון וואס די חז"ל לערנען אונז, און וואס איז זעלבסטפארשטענדליך. אבער סיי וואס עס איז, איז עס טויזנט מאל, אדער מיליאן מאל מער פון וואס מ'קען בכלל אויסדריקן אין ווערטער. ס'איז נישטא קיין זאך וואס מיר פארמאגן, קיין שום רייד וואס זענען גענוג צו שילדערן דעם גיהנום.

די ערגסטע פון אלע סארט פייניגונגען וואס א מענטש קען זיך פארשטעלן אפילו אין זיין ווילדסטן חלום וואס ער האט אמאל געהאט, וועט זיך קיינמאל נישט פארגלייכן צו די ווירקליכקייט פון גיהנום. און דאס איז אלעס מיט'ן ציל אראפצונעמען די פלעקן פון זינד. דארט ניצט מען שארפע זייפן און קעמיקאלן וואס ברענען אויס אלע פלעקן און גרייטן צו די נשמה צו דאס גליק פון גן עדן. דאס איז נישט קיין פשוט'ע אויסוואשונג, דאס איז אן אפעראציע אראפצונעמען די טיפע פלעקן וואס האבן דורכגעדרונגען דורך די קליידער און זיך איינגעגעסן אין די נשמה. און יעצט דארף די נשמה דורכגיין אן אפעראציע און ס'איז נישט געשמאק. די כירורגן דארט פארמאגן אלע סארט געצייג, אויסער איינשלעפונגס מאטריאלן.

און ווען די נשמה קומט ענדליך ארויס בלאס און אויסגעגעסן פון דעם שרעקליכן איבערגאנג, הינקעט ער אריין צום עולם הבא. "אההה!" רופט ער אויס, "דאס איז עפעס! ס'איז געווען א שרעקליכע איבערלעבעניש! אבער ס'איז ווערד געווען," זאגט זי, "ס'איז ווערד געווען. כ'בין ענדליך פטור געווארן פון מיינע פלעקן. ברוך ה' איך בין ענדליך פטור פון גיהנום."

דער ריכטיגער סארט פחד

און דאס איז די סיבה פארוואס די זינד - אפילו בלויז איין זינד - דארף די מערסטע פון אלעם דריקן אויף א מענטש'ס קאפ; ווייל ס'איז

דא בלויז איין אמת'ע שלעכטס וואס קען אמאל קומען אויף א מענטש. **וְאֵין רָעָה אֶלָּא גֵּיהִנֹּם** - ס'איז נישטא קיין שלעכטס אויסער גהינום (נדרים כב.). דאס מיינט אז אפילו די בערזע קראכט און ס'איז דא איבערקערענישן אין די וועלט, מלחמות און הונגער, פארבלייבט נאך אלץ דער גרעסטער זארג איבער די פלעקן אויף דיין נשמה. דו מוזט אלעמאל זארגן אויף דעם, "וואס וועט זיין דער רעזולטאט פון מיינע מעשים?"

דוד המלך זאגט דאס. **לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע** - "פארוואס האב איך מורא אין די טעג פון שלעכטס?" (תהלים מט:ו). ער רעדט איבער די שווערסטע טעג ווען ער האט זיך באהאלטן אין די היילן אין די וועלדער, ווערנדיג נאכגעיאגט דורך פיינט. און פון וואס האט ער די מערסטע מורא? וואס איז דער גרעסטער געפאר? **עֲוֹן עֲקֵבַי יְסוּבֵּנִי** - "איך האב מורא פון מיינע זינד," זאגט דוד המלך.

איך רעד נישט יעצט פון אבסעסיעס און איבערגעטריבענע פחדים; פון באדייטלאזע זעלבסט-באשולדיגונגען וואס קומען פון א קראנקער מח. מיר רעדן נישט פון משוגעת'ן אדער אבנארמאלע רעאקציעס. אבער דאס געזונטע געפיל פון פחד, צו זיין שטענדיג אויפמערקזאם אז דיין ציל אויף די וועלט איז עולם הבא און אז סיי וואס עס וועט באפלעקן דיין נשמה איז די ערגסטע זאך וואס קען זיין, דאס איז דער בעסטער סארט פחד וואס דו קענסט האבן.

ווייל דיין נשמה איז אלעס - ס'איז דיין צוקומפט אויף אייביג און אייביג. 'איך וועל זיין דארט אין גן עדן פאר אייביג און אייביג,' דארפסטו טראכטן, 'איך וועל זיצן צווישן ערליכע לייט מיט אזא גליק, מער ווי עס איז מעגליך פאר אונז צו שילדערן. אלע סארט פרייד, אלע סארטן הנאות אין גן עדן פאר אייביג און אייביג; אבער עס וועט נישט זיין מעגליך צו געניסן דערפון ביז איך ווער פטור פון מיינע פלעקן.'

די פריילעכסטע צייט

און דאס איז פארוואס יום כיפור איז דער פריילעכסטער טאג פון יאר. דאס איז די גרעסטע געלעגנהייט אויף די וועלט פטור צו ווערן פון אונזערע פלעקן ווילאנג מיר געפינען זיך נאך דא! אודאי, אויב מען וועט נישט ווארטן ביז יום כיפור איז נאך בעסער. לאמיר זאגן אז אום פורים ווילסטו תשובה טון; ס'איז א גוטער געדאנק. פורים קען מען אויך ווערן א בעל תשובה אבער ס'וועט נישט האבן די זעלבע השפעה ווייל ווען יום כיפור קומט אן, האבן מיר א ספעציעלע הבטחה, **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם** - אין דעם טאג וועלן דיינע פלעקן אפגעוואשן ווערן. אן דעם וואש מאשין, אן די קעמיקאלן פון גיהנום, ווערט דיין נשמה צוריק ריין.

און ווי שטארק ריין ווערסטו? אינגאנצן ריין! **לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ** - דו ווערסט ריין שטייענדיג פאר'ן באשעפער. און ווען דער באשעפער טוט דיר אונטערזוכן, ווערסטו באשטעטיגט ביי די אונטערזוכונג, דאס מיינט דו ביסט מושלם.

דאס איז וואס רבי עקיבא זאגט (יומא פה:), **אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל** - וואויל איז אייך אידן, **לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטַּהֲרִין** - פאר וועמען דארפט איר גערייניגט ווערן, **וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם** - און ווערט טוט אייך רייניגן? **אֲבִיכֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם!** דער באשעפער פירט אויס ביידע פליכטן. אום יום כיפור רייניגט ער אייך; און ער קען טון א גוטע ארבעט, בעסער ווי סיי ווער. ער איז א מומחה אין וואשן א נשמה. און דאן, ווען ער טוט דיר אונטערזוכן און ער איז צופרידן מיט דיר, ביסטו א גליקליכער מענטש. **אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל** - פאר דאס אידישע פאלק וואס לעבט פאר עולם הבא, קען קיין זאך נישט מאכן גליקליכער ווי דאס!

חלק ב. די שמחה פון תשובה

גלייבן אין די הבטחה

אודאי, כדי צו זוכה זיין צו אזא גרויסע שמחה, מוזסטו קאאפערירן. לאמיר זאגן דו האסט פלעקן אויף דיין פנים און איינער וויל דיר עס אפוואשן, דארפסטו אים געבן דיין פנים, דו מוזסט קאאפערירן - דו קענסט נישט אוועקדרייען דיין פנים. אום יום כיפור איז דער באשעפער מבטיח, "דער טאג וועט אפוואשן דיינע עבירות אבער דו מוזסט ארויסהעלפן."

וואס איז דער ערשטער שריט צו קאאפערירן מיט די גרויסע הבטחה? גלייבן אין די הבטחה! קיין זאך וועט דיר נישט העלפן עס זאל פארגעבן ווערן דיינע עבירות אום יום כיפור, אויסער אויב דו האסט א געוויסער מאס אמונה אין דעם יסוד אז **עִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם**, אז דער טאג אליין איז מכפר - דו מוזסט גלייבן אז יום כיפור טוט פאקטיש אפווישן דיינע פלעקן און דיר צוגרייטן פאר עולם הבא.

דאס מיינט אז דו דארפסט זיך טרענירן; דו מוזט אנגרייטן דיין מח פאר די גרויסע פאסירונג פון יום כיפור. דו קענסט נישט סתם אריינשפאנען אין שול כל נדרי נאכט און טראכטן אז דאס איז גענוג. דו מוזט אפגעבן אביסל צייט צו טראכטן איבער וואס דער גרויסער טאג מיינט פאר דיר, פאר דיין נשמה. פאר יום כיפור, אום יום כיפור, ווי ווייט מעגליך זאלסטו אריינעמען אין געדאנק די אנערקענונג צו די געוואלדיגע חסד פון באשעפער: **וַתִּתֶּן לָנוּ... אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה** - ער האט אונז געגעבן א מתנה; **וַתִּתֶּן**. יום כיפור איז א מתנה, א גרויסע געשאנק, ווייל אין דעם גרויסן טאג גייט ער ארופנעמען מיינע פלעקן.

און ווי מער דו טראכסט דערוועגן, אלץ מער וועסטו גלייבן דערין, דאן מידה כנגד מידה, וועט דער יום כיפור דיר העלפן מער. ווי פריילעכער דו ביסט מיט די געלעגנהייט, ווי מער דו ווילסט זיך רייניגן, אלץ מער איז עס מכפר.

טייערע מינוטן

אלזא, איר וועט באמערקן אז איך האב געזאגט "זיך רייניגן". און דאס איז ווייל אריינגערעכנט אין די קאאפעראציע מיט'ן באשעפער'ס הבטחה איז, אז מיר דארפן תשובה טון.

עס איז נישט בלויז אז דו ווערסט זיצן דארט און אנטיילנעמען אינעם זינגען; דו האסט ליב די ניגונים, ס'איז דא א גוטער חזן, א פרומער חזן ער זינגט שיינע ניגונים; "אייאייאייאיי... טראלאלא.." יעדער איז פרייליך מיט די גוטע ניגונים און מען קוקט אויפ'ן זייגער טראכטנדיג וואס עס ערווארט אים אין זיין פרידזשידער.

אה ניין! אויב ווייסטו וואס יום כיפור איז, דאן איז יעדע רגע פון יום כיפור טייער פאר דיר. אויב יום כיפור וואלט זיך געצויגן דורכאויס א

חודש צייט, וואלט עס געווען די בעסטע זאך אין די וועלט! אודאי וואלטן מיר געשטארבן פאר הונגער. אבער דאס איז דער אמת - ס'איז די בעסטע זאך וואס קען זיין פאר אונז. יעדע רגע איז שמחה, יעדע מינוט איז טייער.

דערמאן זיך דיינע מעשים

דער חזן זינגט און דו טראכסט פון וואס דו האסט געזאגט יעדן טאג פון סליחות; **נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה** - לאמיר נאכזוכן אונזערע וועגן און פארשטן. איז דארפן מיר ווערן פארנומען צו טראכטן איבער דאס פארגאנגענע יאר; גיי צוריק דורכ'ן יאר זינט דעם לעצטן ראש השנה. אויב ביסטו רואיג מיט זיך, איז דאס א צייכן אויף א שוואכער זכרון. טראכט צוריק צו די אלע פרימארגנס ווען דו האסט פארנאכלעסיגט צו האבן כוונה ביים ליינען קריאת שמע. אפשר האסטו אפאר מאל אינגאנצן פארפאסט דעם זמן קריאת שמע. דו דארפסט שטארק תשובה טון אויף דעם! ס'איז א מצוה דאורייתא וואס דו האסט פארפאסט.

אפשר האסטו נישט געהאט קיין כוונה ווען דו האסט געזאגט די ערשטע ברכה פון שמונה עשרה. און נאך פיל אנדערע זאכן, נאך וויכטיגערע זאכן. אויב א איד האט בטעות עובר געווען אויף אן עבירה פון חמץ אום פסח, דאס איז כרת. יעצט איז די צייט צו תשובה טון אויף אלעם בין אדם למקום; אויב האסטו פארפאסט קידוש לבנה דארפסטו תשובה טון. אפילו אויף א מנהג וואס דו האסט נישט מקיים געווען. אלעס.

אלזא בשעת די מינוטן גייען פארביי טראכסטו, "באשעפער, ביטע פארגעב מיר אויף דעם און אויף יענץ." זאג עס ארויס; אין פרטים! שטעל נישט אלעס צוזאם אין איין 'על חטא'. "רבונו של עולם," קענסטו זאגן, "פארגעב מיר אויף יענע צייט, און אויף די אנדערע צייט. עס טוט מיר גאר שטארק לייד." אויב מיינסטו עס באמת, אין יענעם מאמענט, אום יום כיפור, קענסטו תשובה טון אויף א גאנץ לעבן פון נארישקייטן. און בשעת די מינוטן גייען פארביי ווערסטו צוביסלעך אלץ מער און מער אויסגעוואשן; דיינע זינד ווערן אפגעטון פון דיר. בשעת דער טאג גייט אריבער, טוט דער יום כיפור אלץ מער און מער דיר אויסוואשן פון דיינע זינד.

אפילו פאר די בעסטע מענטשן האבן אסאך זאכן פאסירט זינט דעם לעצטן ראש השנה! ס'איז דא אסאך אויף וואס צו תשובה טון!

נאך א קאטעגאריע פון זינד

למעשה, כאטש מיר דרייען אונזער פנים צום באשעפער און לאזן זיך אפוואשן דורך תשובה, איז דאס נישט אלעמאל גענוג; צומאל דארפן מיר טון מער ווי דאס. ווייל אויב האסטו געטון אן אומרעכט צו א צווייטן איד, דארפסטו וויסן אז ס'איז נישטא אזא זאך ווי פארגעבונג אויסער אויב ער איז דיר מוחל.

דאן גיי און פאל צו די פיס פון יענעם איד און בעט אים, "ביטע, פארגעב מיר אויף די נישט שיינע רייד וואס איך האב גערעדט צו דיר." צומאל וועט נישט זיין וויכטיג צו פאלן צו די ערד אבער סיי וואס דו דארפסט טון, טו עס! אויב טוסטו גארנישט, זאלסטו וויסן אז ס'וועט זיין זייער, זייער נישט פרייליך וואס עס וועט פאסירן צו דיר.

איר ווייסט, דער קלוגער איד הגה"צ רבי איצעלע פעטערבורגער זצ"ל פלעגט ערב ראש השנה איידער ער איז ארויס פון זיין הויז צו גיין אין שול, זיך צוריקדרייען און זאגן פאר זיין ווייב, "זיי מיר מוחל, ביטע." און זי איז געווען א קלוגע פרוי און געענטפערט, "און דו זיי מיר מוחל."

אאאה, דאס איז וואונדערבאר. דאס איז ווי אזוי די פלעקן פון די נשמה ווערן אפגעווישט ריין. ס'איז א געוואלדיגע זאך. בעט דיין ווייב זאל דיר מוחל זיין איידער דו קומסט אין שול יום כיפור. אויב טוסטו דאס נישט איז דא א לאנגע ליסטע וואס זי האט; זי האט זייער א לאנגע ליסטע קעגן דיר! און דערפאר, סיי ווי אזוי דארפסטו באקומען א מחילה, אז נישט וועט דיר גארנישט העלפן.

ארויסגיין פון שול יום כיפור

צומאל איז עס נישט אזוי גרינג. איך האב אמאל אנגערופן א מענטש בעטן מחילה, און ער האט אראפגעהאקט דעם טעלעפאן אויף מיר. ס'איז נישט גרינג אבער מ'מוז עפעס טון דערוועגן; מ'מוז באקומען א מחילה ווייל קיין זאך וועט נישט העלפן; קיין זאך וועט נישט העלפן. דאס איז די הלכה, ס'איז א הלכה פסוקה (שלחן ערוך או"ח תר"ו); נישט לפנים משורת הדין. דו מוזט זיך פארבינדן מיט יענעם מענטש אויף עפעס א וועג צו באקומען א מחילה, אנדערש איז געפערליך וואס עס וועט פאסירן.

א מענטש האט אמאל פארשעמט א צווייטן און אים איבערגעלאזט אין אייראפע און ער איז געקומען קיין אמעריקע. אין יענע טעג, ס'איז געווען א לאנגע צייט צוריק, האבן מענטשן נישט געקענט אנקלינגען אויפ'ן טעלעפאן איבער'ן ים צו אייראפע. וואס זאל ער טון? זאל ער פארן קיין אייראפע? מיינט נישט אז דער צווייטער אויסוואל לוינט ענדערש. דער צווייטער אויסוואל איז גיהנום. אויב האבן מיר נישט קיין כפרה אויף די וועלט, קומט גיהנום, און גיהנום איז ערגער ווי צו פארן קיין אייראפע און בעטן מחילה.

דערפאר, אויב מאכט זיך אינמיטן דאווענען אז דו דערמאנסט זיך אז דו האסט איינעם פארשעמט אבער יעצט געפינט ער זיך אין א צווייטע שול, ער איז ערגעץ אין בארא פארק, איז מאכט א שפאציר פון דא (פלעטבוש) קיין בארא פארק צו יענע שול און בעט איינעם, "ביטע, רופט מיר ארויס מר. שמואל כהן."

איך האב עס אמאל געטון. פיל יארן צוריק האב איך זיך דערמאנט אום יום כיפור פון א מענטש וואס איז אמאל געווען אין מיין שול און איך האב אים קריטיקירט אויף א געוויסע זאך וואס ער האט געטון. אין יענע צייט האב איך געטראכט אז דאס איז געווען ריכטיג צו טון. שפעטער האב איך געטראכט אז אפשר וואלט איך עס נישט געדארפט טון. איז אום יום כיפור - ער דאוונט מער נישט אין מיין שול; ער איז געגאנגען ערגעץ אנדערש - בין איך ארויס פון שול אינמיטן דאווענען, און איך האב אריבערשפאצירט צו אן אנדערן געגנט וואו ער האט געדאוונט און איך האב געבעטן איינער זאל אים ארויסרופן. איך האב אים געזאגט, "זיי מיר מוחל, ביטע." האט ער געענטפערט, "איר ווייסט, איך בין אייך מוחל." אה! דאס איז געווען א געוואלדיגע דערגרייכונג. טוט דאס! יום כיפור איז דער טאג. **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם**; אין דעם טאג ארבעט דער באשעפער מיט דיר.

מחילה פון א נפטר

און חס ושלום אויב א מענטש גייט אוועק פון די וועלט. אהא, דאס איז צרות. אוי איז דאס יעצט א פראבלעם. דו מוזט עפעס טון איבער דעם. איך האב אמאל געהאט אזא פאל. איך האב אמאל פארשעמט אן אלטער רב. ס'איז געווען א מחלוקה איבער א מקוה. ער האט גע'כשר'ט א מקוה מיט שטאטישע וואסער, ער האט געזאגט, אז עס דארף נישט האבן רעגן וואסער. האב איך געזאגט, "שטאט וואסער?! פאר א מקוה?! ביסט א רשע!"

דערנאך האט מיר לייד געטון אז איך האב עס געזאגט. ס'איז געווען זייער נישט ריכטיג פון זיין זייט. שטאטישע וואסער איז א מקוה? אבער מיר האט עס לייד געטון. האב איך אים אנגערופן אבער ער האט מיר נישט געוואלט מוחל זיין. דערנאך איז ער אוועק פון די וועלט. איך בין דאן געווען אינדרויסן פון שטאט. איך האב געוואוינט ערגעץ אנדערש. האב איך גערופן מיינ'ס אן אלטער חבר און געבעטן, "נעם צוזאם א מנין, כ'וועל דיר באצאלן דערפאר 100$, און גייט צום בית החיים און שטעלט זיך פארנט פונעם קבר און זאגט אז איר זענט שלוחים פאר דעם און דעם מענטש און זאגט **חָטָאתִי לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי**."

ער האט עס געטון פאר מיר. ער האט צוזאמגענומען מענטשן וועלכע זענען געפארן אינאיינעם צום בית החיים און איך האב געצאלט די אויסגאבן דערפון. זיי האבן זיך געשטעלט פאר'ן קבר פון דעם רב און איבערגעזאגט מיינע ווערטער.

אויב ווילט איר אז יום כיפור זאל זיין פאר אייך א פרייליכער טאג, איז דאס וואס איר דארפט טון פאר יום כיפור.

באקומען מחילה

למעשה, אויב איז שוין יום כיפור, ביסטו שוין אראפגעבונדן. אפילו אויב יענער לעבט, אפשר וואוינט ער אין ארץ ישראל און דו קענסט נישט אריבערשפאצירן אים איבערצובעטן. אוי! ווי אזוי קען איך אים ברענגען מיר מוחל צו זיין? ס'איז א גרויסער פראבלעם. דאס איז זייער א גרויסער פראבלעם, ווייל יום כיפור איז שוין דא.

ס'איז דא איין קליינע מעגליכקייט. איך זאג נישט אז דאס וועט לעזן דעם פראבלעם, אבער ס'איז א מעגליכקייט. דער באשעפער זאגט, **מוֹחֵל עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע** - וועמען טוט דער באשעפער פארגעבן? **מִי שֶׁעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע** - איינער וואס ער אליין פארגעבט אנדערע (ראש השנה יז.). אויב מאכסטו זיך אליין אלס א פארגעבנדער מענטש, דאן וועט דער באשעפער ברענגען דערצו אז אנדערע מענטשן זאלן דיר מוחל זיין.

דו דארפסט ארבעטן אויף דעם. טראכט צוריק אויף אלע מענטשן וועלכע האבן דיר פארשעמט דורכאויס דיין לעבן; דו געדענקסט ווי יענער האט אויפגעהאנגען דעם טעלעפאן אויף דיר. א צווייטער האט דיר אנגערופן מיט א נאמען און גערעדט קעגן דיר. זאג, "איך בין יעדן מוחל מיט א מחילה גמורה." זאג עס! און אפילו אויב דו ביסט נישט באמת מוחל, ס'איז דיר שווער - אפשר ביסטו נישט מוחל אין דיין הארץ, דאך זאג עס ארויס. די ספרים ברענגען אז איינמאל מ'זאגט ארויס, "איך בין מוחל," אפילו אויב מ'מיינט עס נישט באמת, איז עס א גוטע מחילה.

דער באשעפער אויף דיין זייט

איז לייגט צו קאפ. מיר דארפן אלע יעצט זאגן ווי פאלגנד - ס'איז א גוטער אינוועסטמענט: - "איך בין וויליג צו פארגעבן אויף אלע אידן וועלכע האבן געטון אומרעכטן קעגן מיר." צומאל געדענקט מען, צומאל נישט, דערפאר זאגט עס אין אלגעמיין: **הִנְנִי מוֹחֵל לְכָל מִי שֶׁחָטָא כְּנֶגְדִּי** - איך בין מוחל סיי ווער עס האט געזינדיגט קעגן מיר; מיין מאן, מיין ווייב, מיינע שכנים, מיין באלעבאס, מיינע איינגעשטעלטע, אלע פון זיי. כאטש זיי האבן מיר ווי געטון און כאטש עס האט מיר געשטאכן; עס רודערט נאך אין מיין קאפ אבער איך גיי זיי פארגעבן מיט'ן גאנצן הארץ. **וְאַל יֵעָנֵשׁ שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל בְּסִבָּתִי** - און קיין שום איד זאל נישט באשטראפט ווערן צוליב מיר.

"אה, אויב אזוי," זאגט דער באשעפער, "דאן וועל איך זיין אויף דיין זייט! אויב טוסטו אזוי, דאן וועל איך אויסארבעטן זאכן פאר דיר, אז אנדערע זאלן דיר אויך פארגעבן אויף אלעם."

און אפילו אויב דו מיינסט עס נישט מיט'ן גאנצן הארץ, איז עס א גוטער אנהייב אין גוטן ריכטונג. דאס מיינט אז דו מאכסט גוטע נוצן פון דעם פרייליכסטן טאג אויף אונזער לוח. יום כיפור איז דער טאג ווען דיין נשמה קען גערייניגט ווערן פון אירע פלעקן, ס'איז נישטא עפעס פרייליכער ווי דאס. און ווי מער דו פארשטייסט די הבטחה פון **בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם**, אלץ פרייליכער ווערט דער טאג.

חלק ג. די שמחה פון לעבן

ווערן פרייליך

אצינד, מיר קענען נישט אפטרעטן פון די נושא פון 'דער פרייליכסטער טאג פון יאר' אן צו דערמאנען נאך א שמחה וואס יום כיפור ברענגט פאר אונז. אודאי, מיר זענען אלע זייער פרום און דערפאר זעט עס אונז אויס אז אויב אונזערע נשמות ווערן גערייניגט אין דעם טאג, איז דאס די גאנצע וואס מיר דארפן - מיר גרייטן זיך פאר א שמחה וואס וועט פארבלייבן אויף אייביג אין עולם הבא און וואס קען זיין פרייליכער ווי דאס?!

אבער מיר ווילן אצינד זען אז טייל פון די תשובה וואס מיר דארפן טון אום יום כיפור וועט אונז מאכן פאר פרייליכע מענטשן אויך אויף די וועלט. די תשובה וואס מיר טוען אום יום כיפור באדייט, אז דאס איז דער ערשטער טאג פון א לאנגע יאר פון גוטע צייטן!

אודאי, דורכאויס די עשרת ימי תשובה געפינט זיך דאס אידישע פאלק אין אן ערנסטער געמיט - יום כיפור איז זייער ערנסט - אבער אריינגערעכנט אין דעם טאג פון חשבון הנפש איז די וויכטיגע לערע פון שמחו צדיקים בה', ווי אזוי צו ווערן א פרייליכער מענטש מיט אלע חסדי השם.

דער וויכטיגער אריינפיר

לאמיר הערן וואס מיר זאגן יעדן אינדערפרי אין די סליחות. אויב זאגט איר סליחות - וואס איר זאלט זאגן - זאגט איר יעדן אינדערפרי

ווי פאלגענד; דאס זענען די אריינפיר ווערטער: **לְךָ ה׳ הַצְּדָקָה** - צו דיר באשעפער איז גערעכטיגקייט, **וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים** - און מיר זענען פארשעמטע.

למעשה, טייל מענטשן ווען זיי זאגן די ווערטער ווארטן זיי בעיקר אויף די וויכטיגע ווערטער: "**אֲבָל אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָטָאנוּ** - אבער מיר און אונזערע עלטערן האבן געזינדיגט קעגן דיר." דאגעגן די ווערטער "**לְךָ ה׳ הַצְּדָקָה וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים**", טראכטן זיי אז דאס איז בלויז אן אריינפיר.

ניין! די שורה ענטהאלט אלעס! די איינע שורה איז גענוג סליחות. שטעל זיך אפ דא! גיי נישט ווייטער! לאז אנדערע לויפן פאראויס. אבער מיר קענען נישט לויפן, די ווערטער ענטהאלט אלעס! "צו דיר באשעפער איז די גערעכטיגקייט, אבער מיר זענען פארשעמט פאר דיר."

בושה אין באנק

אלזא, צום ערשטן געדאנק ביי די וועלכע טראכטן אז זיי ווייסן וואס זיי זאגן, פארשטייען זיי אז דאס מיינט אזוי: ס'איז אזוי ווי ווען דו קומסט צו דער באנק'ס אדמיניסטראטער געהילף און דו בעטסט אים א גרויסע הלואה, זאגט ער, "אויף וועלכן סמך? אויף וואס קען איך זיך פארלאזן דיר צו געבן אזויפיל געלט?" דאן זאגסטו אים צו אלע סארטן זאכן. דו דערציילסט אים אז דו האסט פלענער, ביזנעס פלענער, און זיי וועלן דיר אריינברענגען פיל געלט.

און דאן ווען די צייט קומט און דו ביסט געבליבן מיט גארנישט און דו ווילסט האבן נאך א הלואה, אנדערש וועט זיך דיין ביזנעס פארמאכן, ווייסטו אז ער וועט דיר פרעגן, "וואס איז דאס?!" דו שעמסט זיך אפילו צו גיין בעטן א הלואה. דו וועסט נישט גיין צו דער באנק'ס אדמיניסטראטער געהילף די צווייטע מאל.

אבער צום באשעפער קומען מיר צוריק יעדע יאר - וואספארא ברירה האבן מיר? נאר מיר דארפן זיך קלאפן אין קאפ און זאגן **לְךָ ה׳ הַצְּדָקָה** - מיט דיין גערעכטיגקייט האסטו אונז געגעבן די פארגאנגענע יאר אויף בארג, א יאר פון צדקה, אז אפשר וועלן מיר זיין בעסער, אבער **וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים** - מיר זענען פארשעמט ווייל מיר זענען נישט געשטאנען אויף אונזער טייל פונעם אפמאך. פארגאנגענעם יום כיפור האבן מיר דיר צוגעזאגט אלע סארטן זאכן און יעצט קומען מיר צוריק און מיר זענען פארשעמט ווייל מיר האבן נישט איינגעהאלטן די אלע באשלוסן - אפשר טייל, אבער ס'איז געווען גאנץ א שוואכע ארבעט. און טראץ די טעותים וואס מיר מאכן נאכאנאנד, די עבירות אויף וואס מיר האבן עובר געווען, בעטן מיר דיר נאך א הלואה. מיר שעמען זיך אבער פונדעסטוועגן בעטן מיר.

א נייער פשט

דאס איז ווי אזוי די ווערטער ווערן פארשטאנען און ס'איז ריכטיג. ס'איז זיכער א ריכטיגער צוגאנג אבער דאס איז נישט גענוג ווייל מיר דארפן פארשטיין אז אלע פראצעדורן אין לעבן פון וואס מענטשן געניסן ווערן אריינגערעכנט אין די ווערטער **לְךָ ה׳ הַצְּדָקָה**. דער באשעפער טוט נאכאנאנד גורם זיין די אלע פראצעדורן צו פונקציאנירן און דערפאר איז עס געוואנדן אין אונז צו פילן אז דאס איז צדקה פון באשעפער - מיר נעמען און נעמען און נעמען נאך.

און דערפאר, נישט נאר וואס מיר זענען פארשעמט אז מיר קומען צוריק צו בעטן נאך א הלוואה איידער מיר האבן אפגעצאלט די ערשטע, ס'איז פיל מער ווי דאס. **לָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים** מיינט אז מיר זענען פארשעמט ווייל מיר האבן אפילו נישט אריינגעטראכט איבער וואס דו געבסט אונז. דאס איז שוין עפעס ניי. נישט נאר וואס מיר האבן נישט געטון גענוג אין תורה און מצוות און מעשים טובים, נאר מיר האבן זיך אפילו נישט אפגעשטעלט דיר צו דאנקען אויף וואס מיר באקומען פון דיר יעדע אייציגע מינוט.

לְךָ ה׳ הַצְּדָקָה מיינט, אז דורכאויס די פארגאנגענע יאר זענען מיר ארויס פאר אונזערע באדערפענישן יעדן טאג אדער כמעט יעדן טאג. איז דאס נישט א וויכטיגע זאך פון וואס צו טראכטן? איר טראכט נישט אזוי? איך געדענק אמאל א יונגער מענטש, ער האט נישט געקענט ארויסגיין פאר צוועלף טעג. ער איז געווען אין א שווערן מצב. אין ישיבה האט מען געזאגט תהלים פאר אים בייטאג און ביינאכט און מען האט גענוצט אלע סארטן מיטלען אים צו ראטעווען. ענדליך, האט דער נס פאסירט. צוועלף טעג האט ער געווארט אין אנגסט! אבער מיט אונז פאסירט עס אלעמאל, טאג נאך טאג; דאס איז א געוואלדיגע צדקה! און אויב מיר האבן קיינמאל נישט געטראכט איבער דעם, אויב האבן מיר נישט געדאנקט דעם באשעפער די גאנצע צייט, דאן **וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים** - זענען מיר פארשעמט צו בעטן נאך.

דא זענען מיר יעצט אז איינע פון די ערשטע יסודות פון תשובה - נאך פאר **אָשַׁמְנוּ** און **בָּגַדְנוּ** און **גָּזַלְנוּ**, זענען די ערשטע ווערטער פון תשובה **לְךָ ה׳ הַצְּדָקָה וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים**. יום כיפור איז נישט נאר דאס פון וואס מיר האבן גערעדט פריער, אז מיר דארפן תשובה טון אויף דעם חטא פון נישט טון דאס אדער יענץ. דאס איז זייער וויכטיג אבער דאך איז עס נאר א טייל פון די מעשה. איינע פון די וויכטיגסטע יסודות אין תשובה איז, אז מיר דארפן חרטה האבן אז מיר האבן נישט געדאנקט דעם באשעפער פאר די אלע חסד וואס ער האט געטון מיט אונז.

לעבן מיט הנאה

אבער אייגנטליך איז דא עפעס אפילו פאר דעם. כדי צו דאנקען דעם באשעפער פאר די אלע גוטע זאכן וואס ער האט געטון מיט אונז און וואס ער טוט מיט אונז, איז וויכטיג אז מיר זאלן פאקטיש געניסן דערפון יעצט. אויב דו לערנסט זיך נישט צו זיין פריילך ווען דו גייסט ארויס פאר דיינע באדערפענישן, איז דאן 'איך דאנק דיר' באדייטלאז. אויב האסטו זיך נישט געלערנט צו געניסן פון וואס דער באשעפער געבט דיר, איז דאס נאר אן עבודה מיט די ליפן.

און אזוי, ווען מיר קומען יעצט פאר'ן באשעפער, זאגט ער, "מיין קינד, דו קומסט צו מיר און דו בעטסט אויף נאך א יאר." "**כתבנו לחיים**," א גאנצן טאג, "געב מיר לעבן, געב מיר לעבן." זאגט דער באשעפער, "ערשטנס, וויל איך וויסן מער ווי סיי וואס, וואס גייסטו טון מיט דאס דאזיגע יאר? צי גייסטו עס מאכן פאר א יאר פון

אומגליקליכקייט פאר זיך אליין? דו וועסט לעבן אן צו געניסן פונעם יאר?"

לאמיר זאגן, דו האסט געמאכט פאר איינעם א געשמאקע סעודה. דו האסט אים סערווירט טייערע מאכלים, און ער האט זיך אראפגעזעצט און ער האט עס אריינגעשטופט אין זיין מויל און אפילו נישט ריכטיג צעקייט. ער האט געגעסן אין איילעניש, און אין דריי מינוט, לאמיר זאגן, האט ער ערלעדיגט א טייער שטיקל פלייש מיט צושפייז וואס האבן דיר אפגעקאסט אסאך געלט און פיל צייט צו אנגרייטן. וועסטו זיין צעקלאפט, אנטוישט. דו האסט געוואלט ער זאל הנאה האבן פון די סעודה. דו האסט געוואלט ער זאל זיך אראפזעצן און קייען שטייט, אריינציען דעם גערוך פון די סטעיק.

און דערפאר, ווען מיר קומען און בעטן פאר לעבן, וויל דער באשעפער צום אלעם ערשטן וויסן, צי וועלן מיר אריינכאפן די אלע טעג איינער נאכ'ן אנדערן אן עס צו שעצן, אן קיין פרייד? אין דעם פאל קען דער באשעפער נישט אזוי חשק האבן צו געבן אזא טייערע מתנה.

כאפ דעם טאג!

צי שטעלט איר זיך אפ טראכטן אז מיר האבן שוין געהאט פיר געהויבענע טעג אין די נייע יאר? וויפיל מענטשן שטעלן זיך אפ טראכטן; פיר הערליכע טעג! צוויי טעג ראש השנה און דערנאך א געהויבענער טאג צום גדליה, און דער היינטיגער טאג. צי שטעלט איר זיך אפ טראכטן אז אין די דאזיגע פיר טעג האט איר געלעבט נארמאל און געזונט?

געוויסע מענטשן ווארטן נאר אויף זאכן וואס דארפן נאך קומען. 'אויב וועסטו מיר געבן עפעס אנדערש דאן וועל איך דיר דאנקען.' דער פאקט אז דער באשעפער האט שוין געגעבן פיר טעג אין די יאר, אויף דעם דאנקט מען נישט. אט אזוי וועלן מיר קומען יום כיפור און בעטן פאר דאס איבעריגע טייל יאר?! דער באשעפער זאגט, "אזוי האסטו הנאה געהאט דערפון? איך האב דיר געגעבן א ביישפיל. איך האב דיר שוין געגעבן פיר טעג. צי האסטו הנאה געהאט דערפון?"

ניין, דאס איגנארירט ער. ער בעט פאר די איבעריגע טייל יאר. און וואס וועט פאסירן צו די איבעריגע טייל יאר? ער וועט דאס אויך איגנארירן. קען דער באשעפער חס ושלום זאגן אז ס'איז א שאד; ס'איז א שאד אויף גוטע טעג און גוטע יארן פאר אזא מענטש.

און דערפאר, דער וועג צו בעטן פון באשעפער פאר די פארזעצונג פונעם יאר, איז מיט שמחה. איך לערן אצינד ווי אזוי צו זיין א פרייליכער מענטש. יעדן טאג וועל איך געניסן פון דעם טאג. ווי די רוימער פלעגן זאגט, 'קארפע דיעם', כאפ דעם טאג! אט יעצט, כאפ דער היינטיגער טאג.

פרייליכע ערוועקונגען

דו האסט זיך אויפגעוועקט היינט אינדערפרי, נישט אזוי? אויב ביסטו יעצט דא ביי דעם שיעור מיינט דאס אז דו ביסט איינע פון די גליקליכע וואס האט זיך היינט אויפגעוועקט. ברוך ה'! ברוך ה'! ווען דו עפנסט דיינע אויגן אינדערפרי, די ערשטע זאך, "גוטע נייעס! איך בין לעבעדיג!" פיל מענטשן ל"ע באקומען נישט אט די גוטע נייעס אינדערפרי.

אט איז א פרוי וואס וועקט זיך אויף אינדערפרי און זי כאפט א בליק אויף איר מאן אין זיין בעט און זי זעט אז זיין קאליר איז אנדערש היינט און זי ווערט דערשראקן. זי זאגט, "יענקל, שטיי אויף!" אבער אין קול ואין קושב. זי מאכט קולות און רופט הצלה. ס'איז אבער צו שפעט. ס'איז צו שפעט. דאס פאסירט נאכאמאל און נאכאמאל, אין פיל הייזער.

און דערפאר, די ערשטע גוטע נייעס אינדערפרי איז, אז דו האסט געעפנט דיינע אויגן. "איך לעב! אהא! איך לעב!" און דאס איז גאר א געוואלדיגע זאך. פראקטיצירט דאס מארגן אינדערפרי. ס'איז נישטא נאך אזא גוטער פארמעגן ווי צו זיין לעבעדיג, אבער מיר דאנקען יעדן טאג דעם באשעפער דערפאר מיט ווערטער אן קיין כוונה, אן קיין געפיל פון שמחה הינטער דעם.

פרייליכע זעאונגען

נישט נאר וואס דו לעבסט, נאר ווען דו עפנסט דיינע אויגן קענסטו זען! צי האסטו געדאנקט דעם באשעפער? דו זאגסט, "יא, יעדן טאג זאג איך פוקח עורים." דאס איז גארנישט. דאס שטייט אין סידור, האסטו נישט קיין ברירה און דו זאגסט עס. וואספארא שאד! ברוך אתה ה' פוקח עורים! ווי אזוי קען מען זאגן די ברכה מיט כוונה אויב מ'איז נישט פרייליך מיט די אויגן?

צי ווייסט איר וואס אויגן זענען? דאס גליק פון אויגן? צי האט איר אמאל געהערט פון מענטשן וואס האבן פארלוירן זייער זע קראפט פאר עטליכע יאר און דאן מיטאמאל, דורך עפעס אן אפעראציע, האבן זיי עס צוריקבאקומען? אה! זיי האבן נישט געדארפט קיין עסן. דאס גאנצע וואס זיי האבן געוואלט איז טרינקען מיט די אויגן. זיי האבן אנגעזעטיגט זייערע אויגן אויף זייערע פאמיליע מיטגלידער, אויף די וועלט. אזא הערליכע וועלט. ס'איז אזא גליק צו קענען זען.

פרייליכע פונקציאנירונג

און דאן גייסטו אריין אין באדע צימער. אויב האסטו נישט הנאה פון דיינע געווענליכע נאטורליכע פונקציעס, וועסטו אים קיינמאל נישט דאנקען. דערקוויק זיך דערמיט. איר מיינט ס'איז א וויץ? פרעגט א מענטש וואס געפינט זיך אין שפיטאל ווארטנדיג פאר אן אפעראציע צו צוריקשטעלן זיין נארמאלער וועג צו ארויסגיין. איר ווייסט, אין טאג איז ער אויפגעשטאנען און ער איז געווען אנגעלייגט מיט פליסיגקייט אבער ער האט נישט געקענט ארויסגיין. ער האט געזאגט פאר זיין ווייב און זיי האבן באשלאסן צו רופן אן אמבולאנס. נישטא קיין ברירה, ער קען נישט ווארטן מער. זיי האבן געווארט א שעה אדער צוויי און יעצט פלאצט ער.

און אין איילעניש האט מען זיי געפירט אין שפיטאל און זיי ווארטן אין די רייע ביז ער שפירט ווי ער פאלט צוזאם. ער גייט אריבער צום נורס טיש און זאגט אז ער קען מער נישט ווארטן, דריי שעה וואס ער האט נישט געקענט ארויסגיין און ער קען מער נישט ווארטן. "אוי," ענטפערט זי, "דו וואלטסט דאס געדארפט זאגן גלייך." און זי איילט זיך מיט אים דורך א זייטיגע טיר און פירט אים גלייך אריין אין

אפעראציע צימער. ער קען נישט ווארטן. אבער ס'איז נישט פשוט. ער האט איין אפעראציע און דערנאך נאך אן אפעראציע, מיט א וואך אינצווישן ווען ער דרייט זיך ארום אין שפיטאל מיט א זעקל באהאפטן צו אים.

אויב דער מענטש קען צוריקבאקומען זיין נאטורליכער ארויסגאנג מעגליכקייט, וועט ער זיין איבערגעפילט מיט פרייד. ער וועט זיין אזוי גליקליך, ער וועט זיין צעפייערט. ער קוקט ארויס אויף דעם גרויסן טאג ווען ער וועט אהיימקומען און ווידעראמאל זיין ווי יעדער איינער. ער וועט זיין ווי א מיליאנער ווען דאס וועט פאסירן. אבער איר, ווייל איר האט דאס יעדן טאג, זאלט איר דען נישט זיין צעפייערט?

ריכטיגע תשובה

אט איז א מענטש אין שול אום יום כיפור, וואס שטעלט זיך אויף צו זאגן ווידוי; **אָשַׁמְנוּ, בָּגַדְנוּ**. ער שטרענגט אן זיין מח צו טראכטן פון עבירות. ווען האט ער גע'הרג'ט אין די פארגאנגענע יאר? ער איז נישט געפארן אום שבת. ער האט נישט געגעסן חזיר. אין גרעסטן טייל איז ער געווען א פיינער איד.

דארף ער זיך אבער בארעכענען אויף די דאזיגע זינד; 'האב איך געדאנקט דעם באשעפער מיט די גאנצע הארץ פאר די טעגליכע גליק וואס ער האט מיר געגעבן? בין איך געווען פרייליך מיט א גוטע נאכט שלאף? בין איך געווען פרייליך מיט א פארזיכערטע היים און אז ס'איז נישט געווען קיין איינציגע פייער אין מיין הויז? אז איך בין נישט געווארן באפאלן אין די פארגאנגענע יאר. אז איך האב נישט קיין געלענקן אנטצינדונג (ארטרייטיס). בין איך געווען פרייליך אז איך קען אטעמען? אז איך האב צוויי נאז לעכער און נישט איינס?' דו האסט צוויי נאז לעכער וואס אטעמען טיף אריין פון די לופט וואס דער באשעפער געבט דיר. ביסטו געווען פרייליך מיט א געזונטער ארויסגאנג? ביסטו געווען פרייליך יעדן טאג אז דיין הארץ קלאפט און דיינע נירן פונקציאנירן? דו פילסט אפילו נישט די אנוועזנהייט פון די נירן. זיי ארבעטן אזוי גוט. פארוואס ביסטו נישט פרייליך מיט גלאטע פונקציאנירנדע געלענקן, אן קיין ווייטאגן אין די ביינער?

אה, יעצט טוט ער תשובה! **אָשַׁמְנוּ**, איך בין שולדיג פאר נישט געניסן פון מיינע אויגן. **בָּגַדְנוּ**, איך האב בוגד געווען קעגן דיר דורך נישט הנאה האבן פון מיינע גלאט פונקציאנירנדע געלענקן. **גָּזַלְנוּ**, איך בין שולדיג פאר נעמען דיינע עסן יעדן טאג און נישט הנאה האבן דערפון. ער טוט יעצט תשובה פאר נישט געניסן פון זיינע אויגן און זיינע פיס און זיינע מאלצייטן און זיין הארץ און זיינע נאז לעכער.

הונגעריג און פרייליך

און אזוי, אויב ניצסטו אויס דעם יום כיפור ריכטיג, הייבסטו יעצט אן צו לערנען ווי אזוי צו מאכן דיינע טעג פרייליך; דו גייסט אוועק פונעם יום כיפור אלס א פרייליכער איד. כאטש האסטו א פלאן ווי אזוי צו ווערן א פרייליכער איד. נישט קיין געמאכטע פרייד. דו גייסט אהיים פון מעריב - דו האסט נישט קיין פרוטה אין טאש, דו ביסט הונגעריג - אבער דו האסט הנאה פון דיין לעבן!

און דאס איז פארוואס יום כיפור איז דער גרעסטער טאג, דער פרייליכסטער טאג אויפ'ן אידישן לוח. וואספארא פרייליכער טאג איז דאס! ביים סוף פון יום כיפור ביסטו א נייער מענטש און דו גייסט ארויס געריניגט און געלייטערט; דו ווייסט קענען הנאה האבן פון די שמחה אין עולם הבא אן קיין סוף. **כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם** - אין דעם טאג וועט דער באשעפער דיר רייניגן. דאס פאלק וואס האט פארשטאנען דעם באדייט פון די ווערטער זענען געווען פול מיט שמחה, אזש דאס איז געווען איינע פון די פרייליכסטע טעג אין יאר. און אויב טוסטו ריכטיג תשובה, אויב לערנסטו ווי אזוי צו זיין פרייליך מיט דעם חסד ה', וועסטו אויך זיין פרייליך ביז'ן סוף פון דיין לעבן אויך אויף די וועלט.

א גמר חתימה טובה

שאלות ותשובות - מיט הגאון ר' אביגדור מיללער זצ"ל

שאלה:

דורכאויס די יעצטיגע טעג פון עשרת ימי תשובה זאגן מיר 'אבינו מלכנו' און איך האב באמערקט אז אין שמונה עשרה, ביי די ברכה פון תשובה (השיבנו) און ביי די ברכה פון סליחה (סלח לנו) ניצן מיר אויך די דאזיגע ווערטער. פארוואס ווערט 'אבינו מלכינו' גענוצט דוקא ביי די ברכות?

תשובה:

ווייל כדי זיך צוריקצוקערן צום באשעפער מוזן מיר זיך לערנען צו ליב האבן דעם באשעפער, און כדי צוריקצוקומען צום באשעפער מוזן מיר זיך לערנען צו מורא האבן פון באשעפער. 'אבינו', אונזער פאטער, מיינט, 'דער וואס האט אונז ליב און מיר האבן אים ליב'. און 'מלכנו', אונזער קעניג, מיינט, 'דער וואס קאנטראלירט אלעס אין אונזערע לעבנס פונקט ווי א קעניג'; און מיר האבן מורא פון א קעניג.

אלזא, ווען מיר קומען צו די אנערקענונג צו וואס עס מיינט מורא האבן פון באשעפער און ליב האבן דעם באשעפער, דאס אליין איז תשובה. תשובה מיינט נישט בלויז טון זאכן; ס'איז צו פארשטיין זאכן. איז ווי מער דו ביסט באוואוסטזיניג צום באשעפער אלס 'אבינו', דאס אליין איז השבינו, דאס מיינט זיך צוריקקערן צו אים. און ווי מער דו ביסט באוואוסטזיניג צום באשעפער אלס מלכנו, אלס דיין קעניג, דאס אליין מיינט אז דו קערסט זיך צוריק צום באשעפער.

אלזא, געדענקט דאס אצינד; סיי ווען איינער פראבירט צו ווערן בעססער דארף ער זיך לערנען דעם ענין פון אבינו, וואס דאס איז אהבת ה', ליב האבן דעם באשעפער, און מלכנו, דאס איז יראת ה'.

למעשה, ווען פרומע אידן הערן דאס, נעמען זיי דאס אן בלויז ווי א מליצה און ס'מיינט גארנישט פאר זיי. אבער דאס דארף ווערן ביי אונז באדייטפול דורך זיך איינ'חזר'ן וואס עס מיינט ליב צו האבן דעם באשעפער און וואס עס מיינט מורא צו האבן פון באשעפער. און דאס איז פארוואס עס געפינען זיך די ווערטער אין השבינו און סלח לנו, ווייל תשובה און סליחה ווענדט זיך אין וויפיל מ'טוט קונה זיין די השגות פון אבינו און מלכנו.